

Role soudu při opravě přednesů stran – možnosti inspirace ve švýcarském civilním procesu

Role of the Court when Removing the Defects of the Procedural Statements of the Parties – Possible Inspiration in the Swiss Civil Procedure

Filip Mazel*

Abstrakt

Článek se zabývá rolí soudu při opravě vadných přednesů stran občanského soudního řízení sporného. Pozornost je věnována jak nápravě chybějících či neurčitých skutkových tvrzení, tak chybějících či neurčitých důkazních návrhů. Na tuto činnost soudu je přitom pohlíženo při zohlednění zásady projednací, kterou je sporné řízení ovládáno. Otázkou, na kterou byla zaměřena pozornost, je nalezení přiměřených mezí této soudní činnosti tak, aby při ní nedocházelo k nahrazování aktivity stran a aby nebyla deformována povaha civilního sporného procesu.

Klíčová slova

Materiální vedení řízení; chybějící a neurčitá skutková tvrzení nebo důkazní návrhy; zásada projednací; sporné řízení.

Abstract

The paper deals with the role of the court when removing the defects of the procedural statements of the parties of the contradictory civil procedure. It is focused on the defects which occur when the parties are claiming facts as well as when proposing evidence. This court activity is being viewed by considering the adversarial principle as the key idea of contradictory procedure. The main goal is to find appropriate boundaries of this judicial activity, so that it does not substitute the activity of the parties and distort the character of the civil procedure.

Keywords

Judicial Case Management; Absent and Vague Procedural Statements or Evidence Proposals; Adversarial Principle; Contradictory Procedure.

* Mgr. Filip Mazel, doktorand, Katedra civilního práva procesního, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Ph.D. student, Department of Civil Procedure, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: filip.mazel@gmail.com / Scopus ID: 57219356881

Úvod

V předchozích příspěvcích týkajících se tzv. materiálního vedení řízení¹ jsem se zabýval otázkou potřebnosti a vhodnosti toho, aby soud v určitých situacích zasahoval (i) po obsahové stránce do civilního sporného řízení a ovlivňoval jeho průběh. Tématem tohoto příspěvku bude činnost soudu při opravě vad přednesů účastníků sporného řízení. Pro účely tohoto článku zahrnuji pod pojem přednes stran jak skutková tvrzení, tak i důkazní návrhy, a to v písemné i ústní podobě. První část článku se tedy zabývá nápravou chybějících a jinak nedostatečných skutkových tvrzení, ve druhé pak bude pojednáno o nápravě chybějících a jinak nedostatečných důkazních návrhů. Inspirace pro řešení předestřených otázek byla čerpána zejména ze švýcarské úpravy, neboť právě tam platí na federální úrovni poměrně moderní civilně procesní kodex účinný od roku 2011, který zajímavým a elegantním způsobem upravuje roli soudu mj. při odstraňování vad přednesů účastníků. Tamní řešení, která lze považovat za souladná se základními zásadami civilního řízení sporného, budou konfrontována se způsobem, jakým k nápravě vadných přednesů přistupují soudy v České republice v řízení podle občanského soudního řádu. Zohledněny budou i dosud zveřejněné návrhy řešení této problematiky v budoucím českém procesním právu.²

1 Obecně k rozsahu materiálního vedení řízení

Lze-li za materiální vedení řízení považovat takový postup soudu, který vychází z obsahové stránky řízení a reaguje na ni³, je nutno pod tento pojem podřadit i činnost soudu, v jejímž rámci vede strany k nápravě vad, kterých se dopustily při svých skutkových přednesech a důkazních návrzích. I v těchto případech totiž soud nutně musí vycházet z obsahu řízení, resp. musí zohledňovat uplatněný nárok, který je v něm projednáván. V opačném případě by totiž nebylo možno řízení kvalifikovaně vést s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu a jednalo by se o vedení ryze formalistické, které by nemohlo naplňovat cíl a funkci civilního procesu⁴. I v tomto ohledu je tedy nutno uznat funkční propojenost práva procesního a práva hmotného⁵.

Za součást materiálního vedení řízení je tak bezpochyby nutno považovat postup soudu, v jehož rámci účastníky vede k tomu, aby řádně plnili svoji povinnost tvrzení rozhodných skutečností a související povinnost důkazní.

¹ Např. MAZEL, F. Právní rozhovor soudu a stran v civilním procesu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2020, roč. 28, č. 2, s. 267–279. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2020-2-6>. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/13034>

² Doposud pouze finální znění věcného záměru civilního řádu soudního z roku 2020 – dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+ČŘS_finální+verze+druhého+znění.pdf

³ Srov. např. MAZEL, 2020, op. cit., s. 267–279, nebo LIENHARD, A. *Die materielle Prozessleitung der Schweizerischen Zivilprozessordnung*. Zürich/St. Gallen: Dike, 2013, s. 5.

⁴ Za který lze obecně považovat vydání rozhodnutí odpovídajícího skutečným hmotněprávním vztahům mezi spornými stranami. Toto je podmíněno pokud možno pravdivým zjištěním rozhodného skutkového stavu.

⁵ Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14: „Občanské právo hmotné (a další soukromoprávní odvětví) na straně jedné a civilní právo procesní na straně druhé představují sice samostatná právní odvětví, avšak jsou spjata vzájemnými funkčními vazbami.“

Na druhou stranu je však nutné respektovat skutečnost, že v souladu se zásadou projednací přísluší přednes rozhodných skutkových tvrzení a označení důkazů k jejich prokázání především stranám sporného řízení⁶. Každá ingerence soudu do tohoto výsostného úkolu stran nutně znamená oslabení této zásady. Je proto zapotřebí hledat správnou míru, s jakou má soud při opravě vadných přednesů stran postupovat, tak aby byl jednak naplněn účel civilního soudního řízení (k jehož dosažení musí být nejprve vymezen okruh sporných skutečností a důkazů k jejich prokázání), a jednak aby nedošlo k nepřiměřené deformaci zásady projednací v důsledku nežádoucích zásahů soudu do oblasti zjišťování skutkového stavu. Právě o míře soudní aktivity při opravě vad přednesů stran bude pojednáno v předkládaném článku.

2 Část I. – náprava chybějících či neurčitých skutkových tvrzení stran

Vady skutkových tvrzení stran lze s určitou mírou zobecnění rozlišit jednak na situace, kdy vylíčení skutkových okolností je nedostatečné v tom smyslu, že nezahrnuje některé prvky, které by obsaženy být měly (neboť jejich prokázání je důležité z hlediska aplikované právní normy – tzv. nárokové normy, popř. protinormy) – jde tedy o chybějící či neúplná skutková tvrzení, a jednak na případy neurčitých (nedostatečně substancovaných) skutkových tvrzení⁷.

2.1 Neúplnost skutkových tvrzení

O neúplné skutkové přednesy půjde v případech, kdy přednesy stran nezahrnují po skutkové stránce všechny znaky právní normy, ze které žalobce odvozuje svůj uplatňovaný právní nárok, popř. znaky protinormy, jíž se dovolává žalovaný a která má nárok vůči němu uplatňovaný oslabit nebo vyloučit.

Tak např. v řízení o žalobě na náhradu nemajetkové újmy na zdraví jako následku dopravní nehody žalobce opomene tvrdit okolnosti rozhodné pro vyhodnocení, zda žalovaný porušil svoji právní povinnost, např. tím, že nedal žalobci přednost v jízdě. Bez této konkrétní chybějící informace přitom soud nemůže vyhodnotit, zda k porušení nějaké právní povinnosti coby jednoho z předpokladů přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy skutečně došlo či nikoliv a zda je tedy nárok žalobce po právu.

V českém občanském soudním řízení na takové situace pamatuje ustanovení § 118a odst. 1 o. s. ř., podle kterého „*ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy*“. Toto ustanovení tak směřuje právě na situace, kdy jedna ze stran neunáší svoji povinnost tvrzení ohledně některé z rozhodných skutečností. Platí přitom, že takové poučení se má týkat jen žalobcem vymezeného předmětu řízení, a nelze tedy účastníka poučovat o tom, že žalovaného plnění by snad bylo možno dosáhnout na jiném skutkovém základě⁸.

⁶ Srov. např. MACUR, J. Povinnost tvrzení a vysvětlovací povinnost procesních stran v civilním soudním řízení. *Právo a podnikání*. 1995, roč. 4, č. 9, s. 10.

⁷ LIENHARD, 2013, op. cit., s. 57.

⁸ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013, sp. zn. 22 Cdo 4072/2011, publikovaný pod č. 90/2013 Sb. rozh. civ.

S tímto závěrem Nejvyššího soudu lze jistě souhlasit. Bylo by snad možné pouze doplnit, že dosažení úplnosti skutkových přednesů se v praxi realizuje nejen výzvami a poučeními ze strany soudu, nýbrž i dotazy, které soud stranám v průběhu řízení pokládá⁹.

Z hlediska možné inspirace ve švýcarském civilněprocesním kodexu (dále jen „švýcarský ZPO“) by bylo možné stran nápravy neúplných skutkových přednesů účastníků řízení poukázat na tzv. *dotazovací povinnost soudu* upravenou v ustanovení čl. 56 švýcarského ZPO. Podle tohoto ustanovení platí, že pokud je přednes stran nejasný, rozporný, neurčitý (*unklar, widersprüchlich, unbestimmt*) nebo zjevně neúplný (*offensichtlich unvollständig*), dá soud stranám *pomocí odpovídajících otázek* příležitost k vysvětlení a k doplnění.

Uvedená zákonná dikce tak zahrnuje několik situací, kdy skutkové přednesy vykazují určité vady. V této části příspěvku nás prozatím bude zajímat pouze **zjevná neúplnost** skutkových tvrzení.

Švýcarský procesualista Lienhard uvádí, že v teorii i praxi existují různé názorové proudy ohledně toho, do jaké míry by měl soud vést svými dotazy strany k nápravě vad jejich skutkových přednesů, a to od extenzivního pojetí až po pojetí restriktivní. Zdůrazňuje proto, že nalezení správné míry soudcovské aktivity odvisí od toho, zda se jedná právě o neúplnost skutkových přednesů, či pouze o nedostatky týkající se přednesů již učiněných (typicky jejich neurčitost, vnitřní rozpornost atd.)¹⁰.

Pokud jde o zcela chybějící skutkové přednesy, je Lienhard toho názoru, že by se oprávnění soudu dotazy působit na strany mělo vykládat restriktivně. Uznává sice, že i přes dotaz či výzvu soudu je stále na té které straně, zda bude podnět soudu akceptovat a zda požadovaná tvrzení doplní, takový postup však podle něj i tak potlačuje zásadu projednací. Pokud by se soud sám od sebe na tyto okolnosti dotazoval a zjišťoval další související informace, které by považoval za důležité, toto břemeno by dané straně odnímal¹¹. Proto podle Lienharda dotazy soudu na další dosud netvrzené skutečnosti přicházejí v úvahu pouze tehdy, pokud strana již většinu relevantních skutečností tvrdila a svým přístupem projevila zvýšenou *procesní svědomitost* (*Prozessorgfalt*) – např. tím, že dopředu provedla potřebné rešerše a zjistila si i právní předpisy.¹²

Podobný názor zastává ve švýcarské nauce i Mordasini-Rohner, podle které se dotazovací povinnost soudu může uplatnit pouze tehdy, když strana určitou skutečnost alespoň v náznacích, nepřímou tvrdila¹³.

S uvedenými názory lze souhlasit v tom směru, že soud by měl při zvažování, do jaké míry strany vyzývat (či na ně jiným způsobem působit – např. dotazy) k doplnění chybějících skutkových tvrzení, vzít v úvahu i přístup toho kterého účastníka k řízení. Právní ochrana by totiž ze strany soudu měla být poskytnuta pouze v takovém rozsahu, v jakém o to účastník

⁹ BUREŠ, J. § 118a. Poučovací povinnost při jednání. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 830.

¹⁰ LIENHARD, 2013, op. cit., s. 55 a 57.

¹¹ LIENHARD, 2013, op. cit., s. 58.

¹² LIENHARD, 2013, op. cit., s. 57.

¹³ MORDASINI-ROHNER, C.M. *Gerichtliche Fragepflicht und Untersuchungsmaxime nach der Schweizerischen Zivilprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2013, s. 72.

řízení „stojí“. V každém případě je však nezbytné, aby soud vedl strany alespoň k vylíčení elementárních rozhodných okolností týkajících se projednávaného nároku. V případě nárokové normy by tedy mělo jít o její základní znaky podmiňující, v případě jejich prokázání, nastoupení účinků této normy. Pokud jde o obranu žalovaného, je-li z této zřejmé, že žalovaný se dovolává účinků určité protinormy, která oslabuje normu základní či vylučuje její účinky, měl by soud takového žalovaného upozornit, kterých okolností by se měly jeho budoucí skutkové přednesy týkat, pouze však v rozsahu jím uplatňované protinormy. Pokud např. žalovaný bez bližších podrobností a pouze v obecné poloze prohlásí, že došlo k promlčení vůči němu uplatňovaného nároku (dovolává-li se žalovaný promlčení, dovolává se tím příslušné protinormy a měl by tedy tvrdit a prokazovat okolnosti podmiňující nástup jejích účinků), měl by jej soud alespoň vyzvat, aby blíže rozvedl časové údaje týkající se možného promlčení. V žádném případě by však soud neměl obranu za žalovaného domýšlet či za žalobci pomáhat s tím, jakým způsobem by měl svůj nárok uplatňovat, tedy např. jaké v úvahu přicházející protinormy by měl vůči protistraně uplatnit.

Zahraniční autoři rovněž uvádějí, že soud by se měl zjevnou neúplnost skutkových tvrzení stran pokusit napravit pouze tehdy, jestliže je chybějící skutečnost pro rozhodnutí relevantní a musí být bezpodmínečně objasněna, přičemž její absence rozhodnutí o uplatňovaném nároku vylučuje nebo značně ztěžuje.¹⁴ Podle Hurniho se pak o zjevnou neúplnost skutkového přednesu, která zakládá povinnost soudu podle čl. 56 švýcarského ZPO jedná tehdy, jestliže se v něm ani přes vynaložení již zmíněné běžné procesní svědomitosti¹⁵ zcela zjevně nevyskytují taková tvrzení, bez kterých není dosažení procesního cíle, o který je usilováno, možné.¹⁶

Je tedy zjevné, že švýcarská úprava role soudu při nápravě neúplnosti skutkových přednesů stran sleduje značně ambicióznější cíl, než je tomu v případě postupu soudu podle § 118a odst. 1, resp. 2 o. s. ř. Je totiž nutné připomenout, že podle ustálené tuzemské judikatury slouží postup soudu podle § 118a odst. 1, resp. odst. 2 o. s. ř., toliko k eliminaci vydání rozhodnutí založeného na neunesení břemene tvrzení, a pokud o takovou situaci nejde a soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu, není třeba účastníky o vadách jejich skutkových přednesů podle citovaných ustanovení poučovat¹⁷. Švýcarská úprava naopak postup soudu podle čl. 56 švýcarského ZPO vyžaduje vždy, je-li to potřeba pro rozhodnutí ve věci (byť i zde je v případě nápravy neúplnosti tvrzení na místě restriktivnější přístup). Neomezuje se tedy pouze na eliminaci vydání rozhodnutí založeného na neunesení břemena tvrzení, nýbrž směřuje k tomu, aby byly alespoň v základním rozsahu předneseny skutečnosti předpokládané uplatněnou nárokovou normou, popř. protinormou¹⁸.

¹⁴ MORDASINI-ROHNER, 2013, op. cit., s. 76–77.

¹⁵ Její splnění je podle Hurniho třeba posuzovat i s ohledem na to, zda je strana zastoupená advokátem či nikoliv.

¹⁶ HURNI, C. Art. 56. Gerichtliche Fragepflicht. In: HAUSHEER, H., WALTER, H. P. (eds.). *Kommentar zum schweizerischen Privatrecht. Schweizerische Zivilprozessordnung, Band I. Artikel 1–149 ZPO*. Bern: Stämpfli, 2012, s. 523.

¹⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 121/2003, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. 33 Cdo 213/2012, nebo ze dne 18. 1. 2018, sp. zn. 22 Cdo 4776/2017.

¹⁸ K tzv. nárokové normě a protinormě, které vycházejí z teorie analýzy norem německého procesualisty L. Rosenberga srov. např. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 37–40, popř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 22 Cdo 3108/2010, ze dne 10. 12. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3197/2018, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 372/2017).

Je však nutné zdůraznit i druhý aspekt, tedy že příliš daleké dotazy soudu na skutkový stav (resp. na okolnosti dosud stranami nezmiňené) by mohly vést k narušení zásady projednací, a to i přesto, že je výlučně na stranách, zda soudu požadované informace poskytnou. Je totiž jen stěží představitelné, že by strany odmítly výzvě soudu vyhovět a riskovaly tím svůj neúspěch ve sporu. Mnohem spíše by, v naději, že tím zvýší svoje procesní šance, soudu ochotně vyličily skutečnosti, o které se soud zajímá. V takovém případě by však rozvržení rolí stran a soudu v civilním sporném řízení bylo jednoznačně narušeno v neprospěch zásady projednací, nemluvě o tom, že by došlo i k narušení důvěry stran (přínejmenším strany, která by ve sporu nakonec neuspěla) v nestrannost soudu.

2.2 Neurčitost skutkových tvrzení

Jak již bylo uvedeno, je z hlediska míry, se kterou by měl soud na strany při nápravě vad jejich skutkových tvrzení působit, nutno důkladně rozlišovat mezi novými, dosud netvrzenými skutečnostmi relevantními z hlediska nárokové právní normy, popř. uplatňované protinormy, a skutkovými přednesy, které již byly v řízení učiněny, ale trpí určitými kvalitativními vadami. V tomto ohledu lze vyjít z již zmíněného ustanovení čl. 56 švýcarského ZPO, který vedle zjevné neúplnosti skutkových tvrzení, o které bylo pojednáno výše, pamatuje i na vady spočívající v nejasnosti, rozporuplnosti (vnitřní rozpornost) a neurčitosti skutkových přednesů. Skutkové přednesy trpící těmito vadami lze obecně označit za nedostatečně *substancované*.

V tuzemském prostředí se problematikou substancování skutkových tvrzení (a přednesů stran obecně) zabýval nejvíce Josef Macur, podle kterého lze substancováním rozumět „*hodnocení skutkových přednesů a návrhů stran z hlediska jejich určitosti. Podmínka řádného substancování není splněna v případě neurčitých, paušálních a příliš obecných tvrzení, která neumožňují jejich věcné přezkoumání. Nesubstancovaný přednes nedovoluje posoudit, zda je právně významný, ani nemůže být dokazováním zjištěno, zda odpovídá pravdě. Substancování předpokládá takovou konkretizaci tvrzených skutečností, aby mohly být učiněny konkrétním předmětem dokazování. Skutkové tvrzení je dostatečně substancováno, může-li soud přezkoumat, zda uplatňované právo v případě pravdivosti takového tvrzení skutečně vzniklo*“¹⁹.

O nesubstancované tvrzení se tak podle Macura jedná tehdy, jestliže je toto nekonkrétní, nejasné, neobsahuje bližší vyličení skutkových okolností, neurčité, paušální, příliš obecné. Macur také důsledně rozlišuje mezi neúplností a neurčitostí skutkových přednesů. Hranice úplnosti a určitosti skutkových přednesů se podle něj nachází tam, kde neúplnost má za následek, že skutková tvrzení nelze subsumovat pod právní normu, která uplatňovaný nárok upravuje, zatímco neurčité tvrzení neumožňuje ověřit jeho pravdivost, resp. neumožňuje odpůrci tohoto tvrzení zaujmout k němu své stanovisko. Podle švýcarské procesualistky Mordasini-Rohner lze náležité substancování vyjádřit také jako *kvalifikované tvrzení*.²⁰

¹⁹ MACUR, J. Substancování skutkových přednesů stran v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 1998, roč. 6, č. 9, s. 434.

²⁰ MORDASINI-ROHNER, 2013, op. cit., s. 17.

S ohledem na právě uvedené se lze domnívat, že rozlišování mezi úplnými a určitými skutkovými tvrzeními nachází své uplatnění i při odstraňování vad skutkových přednesů stran civilního sporného řízení. V tomto smyslu je tedy nutné chápat rozlišování vad skutkových přednesů v čl. 56 švýcarského ZPO, pokud vedle zjevné neúplnosti skutkových přednesů pojednává o nejasných, rozporuplných (vnitřní rozpornost) a neurčitých skutkových přednesech.²¹ Při opravě posledně jmenovaných vad skutkových přednesů stran jsou však na míru aktivity soudce kladeny zcela jiné požadavky než při opravě vad spočívajících v jejich absenci (neúplnosti).

Jestliže je při opravě vad skutkových přednesů stran spočívajících v nedostatečném tvrzení skutečností rozhodných z hlediska v úvahu přicházející právní normy, podle které hodlá soud věc posuzovat, soud s ohledem na zásadu projednací ve své aktivitě značně limitován, u nápravy vad spočívajících v nedostatečně substancovaných tvrzeních je tomu přesně naopak. Při vedení stran k náležitému substancování již uplatněných skutečností totiž obava z narušení právě zásady projednací již nehrozí, neboť všechny skutečnosti, které strany hodlaly v řízení uplatňovat, byly do něj již „vneseny“. Vada skutkových přednesů tedy již není kvantitativní (problémem není nedostatek skutkových tvrzení způsobující neunesení břemene tvrzení), nýbrž kvalitativní povahy, neboť uplatněné skutkové přednesy se s ohledem na svoji neurčitost (nedostatečnou substancovanost) nemohou stát předmětem dokazování ani kvalifikovaného popírání.

Navíc je nutné si uvědomit, že požadavek na dostatečné substancování není vždy stejný a je nutné ho zvažovat individuálně u každého jednotlivého skutkového tvrzení s ohledem na okolnosti daného případu (a i s ohledem na aktivitu protistrany). Na rozdíl od kritéria úplnosti, které si strany mohou a mají samy vyhodnotit, neboť je součástí jejich povinnosti tvrzení, nemohou účastníci mnohdy sami od sebe vědět, do jaké míry je to které jejich skutkové tvrzení třeba detailně konkretizovat²². I z toho důvodu je soud při zajištění dostatečné substancovaných tvrzení stran svázán mnohem méně, než pokud jde o jejich úplnost.

Z hlediska respektování zásady projednací lze uvést, že v rámci aktivity soudu směřující k dosažení natolik substancovaných skutkových tvrzení, která se mohou stát předmětem posouzení jejich pravdivosti v rámci procesu dokazování, nedochází k žádnému narušení uvedené zásady, neboť soud vychází toliko z těch tvrzení, která již byla učiněna a neusiluje o jejich rozšíření o skutečnosti nové. Okruh uplatněných skutkových tvrzení tedy zůstává v důsledku aktivity soudu nezměněn a dochází toliko k jejich kvalitativní změně. Soud tak nezasahuje do břemena tvrzení, které ve sporném řízení nesou výhradně strany, a neulehčuje jim od něj, nýbrž zajišťuje toliko dosažení takové určitosti přednesů stran, aby se tyto mohly stát předmětem dokazování.

Je nutné konstatovat, že v občanském soudním řádu nenalezneme pravidlo, podle kterého by soud měl strany vést k tomu, aby jejich skutková tvrzení byla dostatečně substancovaná.

²¹ LIENHARD, 2013, op. cit., s. 59.

²² Srov. LIENHARD, 2013, op. cit., s. 61. Navíc potřeba konkretizace určitého tvrzení se často v průběhu řízení mění s ohledem na míru určitosti příslušných oponujících tvrzení protistrany – k tomu srov. HAJDAJOVÁ, T. Břemeno substancování v (novém) civilním soudním řízení. In: LAVICKÝ, P., DOBROVOLNÁ, E., VALDHANS, J. *Dny práva 2018, Reforma civilního procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 39–48.

Dosažení náležitě substancovaných skutkových tvrzení není přitom ani cílem předpokládaným postupem podle § 43 odst. 1 o. s. ř., ani podle § 118a odst. 1, popř. odst. 2 o. s. ř. Pokud jde o prvně uvedené ustanovení § 43 odst. 1 o. s. ř., jeho smyslem je toliko oprava nebo doplnění takového podání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti nebo které je nesrozumitelné nebo neurčité. Všechny tyto požadavky se přitom vztahují k podání jako k celku a jejich naplnění má za cíl toliko umožnit projednatelnost tohoto podání. Jde tedy o nejzásadnější vady, které brání jeho projednání.

Postup při odstraňování vad podání podle § 43 odst. 1 o. s. ř. je však zcela odlišný od aktivity soudu při vedení stran k dostatečně určitému vyličení skutkových tvrzení. Prvně jmenovaný postup je totiž ryze formální a uplatní se zpravidla písemnou formou (usnesením) ještě před konáním jednání. Jeho cílem přitom je, jak bylo již uvedeno, dosažení samotné projednatelnosti podání, nikoliv vedení sporu s ohledem na jeho obsah (materiální vedení řízení). Postup předvídaný např. v ustanovení čl. 56 švýcarského ZPO se však uplatní naopak zpravidla při jednání, kdy je třeba neformálně a operativně reagovat na jednotlivá skutková tvrzení stran a dotazováním k určitým z nich zajišťovat jejich náležité substancování. Postup podle § 43 odst. 1 o. s. ř. se naproti tomu vztahuje pouze na formalizovaná podání stran, přičemž se předpokládá podání písemné (za ústní podání do protokolu nelze s ohledem na § 42 odst. 1 věta čtvrtá o. s. ř. považovat vyjádření strany učiněné při jednání).

Neformální a zpravidla ústní přístup při vedení stran k dostatečnému substancování jejich přednesů je zapříčiněn i tím, že míru potřebnou pro náležité substancování určitého skutkového tvrzení zjistí soud zpravidla až s ohledem na reakci protistrany. Pokud protistrana skutkové tvrzení uzná a toto zůstane nesporným, nebude vůbec zapotřebí jej substancovat za účelem jeho možného prokazování a postačí, pokud toto zůstane v podstatně obecnější podobě. Pokud naopak protistrana uvede podrobnou obranu proti zprvu obecnějšímu tvrzení druhé strany, bude soud požadovat, aby toto tvrzení bylo konkretizováno stejně jako tvrzení protistrany.²³

Na dosažení v potřebné míře substancovaných skutkových tvrzení necílí ani poučovací povinnost podle § 118a odst. 1, popř. odst. 2 o. s. ř., která se sice, na rozdíl od postupu podle § 43 odst. 1 o. s. ř., uplatní zpravidla při jednání a v podstatně méně formalizované podobě, nicméně jejím cílem je toliko působení na strany z hlediska úplnosti jejich skutkových tvrzení z pohledu soudem zvažované právní kvalifikace a zamezení vydání rozhodnutí založeného na neunesení břemene tvrzení některou ze stran (viz výše).

Jak je patrné, tuzemský civilněprocesní předpis důsledně nerozlišuje mezi úplností a určitostí (substancovaností) skutkových tvrzení. Současně je však zřejmé, že toto rozlišování je s ohledem na charakter sporného řízení a z něj vyplývající zásadu projednací zcela nezbytné, a to právě v oblasti tzv. materiálního vedení řízení soudem. Vzhledem k absenci této distinkce pak právní úprava na nápravu nedostatečně substancovaných skutkových přednesů stran nepamatuje.

²³ HAJDAJOVÁ, 2019, op. cit., s. 39–48.

3 Část II. – náprava chybějících či nedostatečných důkazních návrhů stran

Podobně jako v případě skutkových tvrzení je nutno i u důkazních návrhů rozlišovat jejich absenci a jejich jinou nedostatečnost. Činnost soudu při opravě těchto vad je pochopitelně i v případě důkazních návrhů determinována zásadou projednací, podle které je úkolem účastníků, aby ke skutkovým tvrzením, o která opírají svůj nárok či svoji obranu, označili i příslušné důkazní návrhy, pomocí kterých mají být jejich tvrzení prokázána, popř. o která opírají své popírání skutkových tvrzení protistrany (kvalifikované popírání).

3.1 Chybějící důkazní návrhy

O chybějící důkazní návrhy jde tehdy, jestliže účastník na podporu svého procesního postavení sice nějaká skutková tvrzení uvedl, avšak k těmto nebo k některým z nich neoznačil žádné důkazní návrhy, ačkoliv jej ohledně jejich prokázání tíží důkazní břemeno.²⁴

V českém civilním procesu je v případě, že některá ze stran opomene ke svému skutkovému tvrzení označit potřebné důkazy, na místě postup soudu podle § 118 a odst. 3 o. s. ř. Je tomu tak ovšem pouze tehdy, jestliže dané straně hrozí pro tuto absenci důkazních návrhů prohra ve sporu z důvodu neunesení důkazního břemena. Pokud by soud hodlal ve sporu rozhodovat na základě zjištěného skutkového stavu, postup podle citovaného ustanovení se neuplatní. Je tedy zřejmý restriktivní přístup tuzemského zákonodárce k otázce, v jaké míře má soud dbát o to, aby strany uvedly ke svým skutkovým přednesům i patřičné důkazní návrhy. Na tomto závěru nemění nic ani skutečnost, že v praxi soudy hojně v rámci poučení např. podle § 43 odst. 1 o. s. ř. strany vyzývají k označení chybějících důkazních návrhů, přičemž nezřídka v rámci tohoto poučení podrobně a jednotlivě rozepisují, ke kterým okolnostem je třeba důkazní návrhy označit. Takový postup však neodpovídá zákonu, neboť, jak bylo výše pojednáno, postup podle § 43 odst. 1 o. s. ř. slouží toliko k zajištění samotné projednatelnosti podání.

Restriktivní přístup zvolil i zákonodárce ve Švýcarsku, kde je však aktivita soudu vůči stranám upravena obecněji v rámci *materiálního vedení řízení*, zakotveného coby projev tzv. dotažovací povinnosti soudu (*Gerichtliche Fragepflicht*) upravené v čl. 56 švýcarského ZPO. Podle tohoto ustanovení musí dát soud prostřednictvím odpovídajících otázek stranám příležitost k tomu, aby doplnily mj. své zjevně neúplné (*offensichtlich unvollständig*) přednesy (myšleno i důkazní návrhy). S ohledem na uvedenou formulaci, tedy že přednesy stran (nyní důkazní návrhy) musí být *zjevně neúplné*, je tento restriktivní přístup na místě.

Toto restriktivní pojetí je podle švýcarských autorů důsledkem uplatnění zásady projednací. Není úkolem soudu nahrazovat aktivitu stran při prokazování jejich tvrzení. V případě zjevně neúplných přednesů však zasáhnout má. Je tedy nutná nejen prostá neúplnost,

²⁴ Myšleno subjektivní důkazní břemeno, které určuje, která procesní strana si má aktivně počínat ohledně prokázání určité skutečnosti, tj. kdo má navrhnout důkaz k jejímu prokázání (někdy bývá proto označováno jako břemeno vedení důkazu) – viz LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, s. 51. K rozlišování objektivního a subjektivního důkazního břemena srov. dále např. MACUR, 1995, op. cit., s. 41 a násl.

ale tato neúplnost musí dosahovat vyšší intenzity, aby ospravedlnila zásah soudu do oblasti, která jinak výlučně náleží stranám sporného řízení.

Domnívám se, že s ohledem na zásadu projednací, která se nejen v důkazním řízení uplatňuje, je rozlišování mezi prostou nedostatečností důkazních návrhů a její závažnější, kvalifikovanou podobou, na místě. Nerozlišování mezi těmito dvěma kategoriemi by totiž mohlo velmi snadno vést k tomu, že by soud po důkazních prostředcích pátral, což ve sporném řízení rozhodně není jeho úlohou. Poukázání na skutečnost, že důkazní návrhy jedné ze stran jsou zcela zjevně nedostačující, však nejenže neznamena průlom do zásady projednací, ale je spíše projevem racionality řízení, kdy soud nemůže pouze přihlížet zjevnému neplnění procesních povinností některou ze stran, a neznamena ani narušení rovnosti stran.

Otázkou tedy je, kdy se již o zjevnou neúplnost důkazních návrhů jedná. Nabízí se odpověď, že o zjevnou neúplnost se jedná tehdy, jestliže je tato rozeznatelná na první pohled, např. tehdy, jestliže nebyly označeny důkazy žádné²⁵. Takové pojetí je však podle Sutter-Somma nedostatečné a je třeba vycházet spíše z toho, jaké má tato neúplnost následky – o zjevně neúplný přednes jde podle něj tehdy, jestliže tento vylučuje nebo podstatně ztěžuje soudní rozhodnutí²⁶.

Toto pojetí lze podle mého názoru akceptovat. Není skutečně povinností soudu upozorňovat strany na to, že k prokázání jejich tvrzení by bylo vhodné označit ještě nějaké další důkazní prostředky. Aktivita soudu směrem k jejich samotnému označení a navrhnutí jejich provedení by tak měla přicházet v úvahu v případech zcela zjevného opomenutí, a dále např. tehdy, jestliže strana na podporu jí tvrzených skutečností již nějaké důkazy navrhla, tyto se však vztahují toliko k některým znakům normy, o kterou svůj návrh, popř. obranu opírá, přičemž však některé tyto znaky ponechala důkazně nepodložené. Na takovou skutečnost by měl soud tuto stranu upozornit. Pokud však strana již některou z tvrzených skutečností důkazně podepřela, není podle mého názoru úlohou soudu, aby v případě, kdy mu důkazní situace umožňuje rozhodnout, zjišťoval, zda tato strana nemá k dispozici ještě nějaké další důkazy k jí tvrzeným skutečnostem. Opačný přístup by vedl k tomu, že by soud musel zvažovat, zda náhodou nemůže existovat ještě nějaký další důkaz, který by mohl důkazní postavení strany posílit. To není ve sporném řízení jeho úlohou.

3.2 Neurčité důkazní návrhy

Dosud podaný text se stran nápravy důkazních návrhů týkal situací, kdy důkazní návrhy absentují. Mohou však, a v praxi často nastávají, situace, kdy důkazní prostředek označen byl, avšak je neurčitý, tedy nedostatečně *substancovaný*. Problematika substancování se totiž neomezuje pouze na skutková tvrzení, nýbrž vztahuje se i např. na různé důkazní návrhy podávané v průběhu řízení, neboť i předmět dokazování musí být substancován.²⁷

²⁵ HURNI, 2012, op. cit., s. 522.

²⁶ SUTTER-SOMM, T. Art. 56. Gerichtliche Fragepflicht. In: SUTTER-SOMM, T., HASENBÖHLER, F., LEUENBERGER, C. a kol. *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung*. 15. vyd. Basel, 2013, s. 441, marg. č. 26.

²⁷ MACUR, J. Břemeno substancování v civilním soudním řízení. *Bulletin advokacie*. 1999, roč. 29, č. 6–7, s. 10.

O nedostatečně substancovaný důkazní návrh se jedná tehdy, jestliže z něj např. není patrné, které konkrétní skutečnosti mají být předmětem důkazu, popřípadě není náležitě konkretizován samotný důkazní prostředek (osoba svědka, soukromá nebo veřejná listina apod.).²⁸ Rozlišují se tedy dvě alternativy náležitostí, které má dostatečně substancovaný důkazní návrh obsahovat. Musí z něj jednak plynout, k jaké skutečnosti se vztahuje a má ji prokázat (popř. jaké tvrzení protistrany má vyvracet), a jednak musí být natolik konkrétní, aby bylo možno příslušný důkazní prostředek vyhledat a důkaz provést. Pokud důkazní návrh některou z těchto náležitostí neobsahuje, je tzv. nedostatečně substancovaný.

Následkem nedostatečně substancovaného důkazního návrhu je podle Macura jeho neprovedení, resp. odmítnutí²⁹. S takovým názorem se však již ztotožnit nelze, neboť právě v takovém případě se uplatní role soudu a jeho materiální vedení řízení. Ještě před odmítnutím neurčitěho důkazního návrhu by se tedy soud měl pokusit o nápravu této vady.

Autoři ve Švýcarsku se shodují v tom, že na rozdíl od situace zcela absentujících důkazních návrhů je v případě nedostatečně substancovaných důkazních návrhů nutno aplikovat extenzivní přístup k soudcovské dotazovací povinnosti³⁰. Jedná se tedy o určitou paralelu ke shora pojednané situaci nedostatečně substancovaných skutkových přednesů. V případě nedostatečně substancovaných důkazních návrhů se totiž nejedná o nesplnění povinnosti důkazní, neboť strana určité důkazy k prokázání svých tvrzení již navrhla, tyto však sama nesprávně formulovala. Zásada projednací tedy nebude pokynem soudu k dodatečnému zpřesnění takového důkazního návrhu prolomena. Dojde pouze k jejímu mírnému potlačení³¹. S uvedenými závěry se lze ztotožnit.

3.3 Upozornění týkající se důkazního břemena

O odlišnou situaci jde naproti tomu tehdy, jestliže některá ze stran nenabízí k prokázání svých tvrzení důkazní prostředky z toho důvodu, že mylně vyhodnotila rozložení důkazního břemena.

Z povinnosti materiálního vedení sporu ze strany soudu vyplývá v případě, že jedna ze stran nesprávně vyhodnotí skutečnost, že ji ohledně prokázání určitých skutečností tíží důkazní břemeno, v důsledku čehož k těmto skutečnostem nenabídne žádné důkazní návrhy, povinnost soudu na toto pochybení upozornit³². Nemusí se však jednat pouze o otázku základního rozdělení *subjektivního důkazního břemena* (k němu viz výše), nýbrž např. i o situaci, kdy dojde např. v důsledku soudcovského dotváření práva k *obrácení důkazního břemena*³³. K takové situaci může dojít např. v medicínskoprávních sporech, a to tehdy, kdy dojde ke zmaření

²⁸ MACUR, 1999, op. cit., s. 11.

²⁹ MACUR, 1999, op. cit., s. 11.

³⁰ Srov. LIENHARD, 2013, op. cit., s. 67.

³¹ K tomu srov. LIENHARD, 2013, op. cit., s. 68.

³² STADLER, A. § 139. Materielle Prozessleitung. In: MUSIELAK, H.-J.; VOIT, W. a kol. *Zivilprozessordnung: ZPO*. 15. vyd. München: Verlag Franz Vahlen, 2018, marg. č. 14.

³³ FRITSCH, J. § 139. Materielle Prozessleitung. In: KRÜGER, W. a kol. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO Band 1: § 1–354*. 5. vyd. München: C. H. Beck, 2016, marg. č. 13.

důkazu poskytovatelem zdravotní péče a v důsledku toho jej bude tížit důkazní břemeno ohledně znaku, který měl být původním důkazem prokázán.³⁴ Upozornovací povinnost platí i v případech, kdy byl podán tzv. důkaz *prima facie*³⁵, neboť i na tuto skutečnost musí mít strana, které není ku prospěchu, možnost zareagovat³⁶.

Nejistota může rovněž mezi stranami panovat ohledně tzv. *konkrétního břemena vedení důkazu*, které se vyznačuje tím, že je důsledkem konkrétní procesní situace a týká se otázky, která procesní strana za situace, kdy soudce již nabyl předběžného přesvědčení o existenci určité skutečnosti, musí učinit důkazní návrh, aby ve sporu zvítězila. Toto břemeno nezávisí na normách upravujících objektivní důkazní břemeno, ale na průběžném hodnocení důkazů soudcem, důsledkem čehož je, že má dynamickou povahu a sem a tam kyvadlovitě pendluje mezi stranami, a to nezávisle na rozdělení objektivního důkazního břemena.³⁷ I v takovém případě by soud měl stranu, která je v dané fázi sporu tímto konkrétním břemenem vedení důkazu zatížena, avšak takovou skutečnost nerozpoznala a není jí tedy jasné, že by na důkaz podaný protistranou měla důkazně zareagovat, na tuto skutečnost upozornit a poučit ji o nutnosti a základních náležitostech takové reakce.

3.4 Upozornění na nezdařený důkaz

Odlíšnou kategorií je pak situace, kdy předložené důkazní prostředky nepodávají důkaz o určité skutečnosti, která jimi měla být prokázána (jde o tzv. nezdařený důkaz – *gescheiterter Beweis*). Spornou se v této souvislosti jeví otázka, zda je soud povinen stranu na tuto skutečnost upozornit. Podle Lienharda³⁸ a dalších autorů³⁹ je vzhledem k nutnosti restriktivního přístupu k ingerenci soudu v oblasti důkazních návrhů takový postup vyloučen. Jiní autoři⁴⁰ oproti tomu v zájmu zamezení překvapivého rozhodnutí prosazují extenzivnější přístup, podle kterého musí soud tuto stranu upozornit na nezbytnost dalších důkazních návrhů, pokud daná strana mylně pojala přesvědčení, že důkaz jí tvrzené skutečnosti byl podán. Podle těchto autorů by dotčená strana bez tohoto upozornění byla konečným negativním rozhodnutím překvapena.

Jsem toho názoru, že není povinností soudu v průběhu soudního řízení stranám sdělovat, jakým způsobem bude hodnotit dosud provedené důkazy. S ohledem na to, že všechny důkazy je nutné hodnotit samostatně i v jejich vzájemných souvislostech, by navíc bylo

³⁴ Srov. HAJDAJOVÁ, T. Obrácení důkazního břemene v aktuální judikatuře. In: LAVICKÝ, P., HOLAS, J., VALDHANS, J. *Dny práva 2019, Civilní proces v aktuální judikatuře*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 30–44.

³⁵ Důkaz *prima facie*, který se používá především při posuzování kauzality nebo zavinění, je založen na typickém průběhu určitého děje. Neobrací se jím důkazní břemeno, ale snižuje se jím míra důkazu – viz LAVICKÝ, 2017, op. cit., s. 23.

³⁶ FRITSCHÉ, op. cit., 2016, marg. č. 13.

³⁷ LAVICKÝ, 2017, op. cit., s. 64–65.

³⁸ LIENHARD, 2013, op. cit., s. 61.

³⁹ Martin Sarbach a Alfred Bühler, v Rakousku pak W. Hans Fasching a Andreas Konecny – viz autoři zmínění v LIENHARD, 2013, op. cit., s. 61, v poznámce pod čarou č. 233.

⁴⁰ Paul Oberhammer a Gerhard Wagner, v Německu pak Dietrich Leipold – viz autoři zmínění v LIENHARD, 2013, op. cit., s. 62, v poznámce pod čarou č. 235.

takové průběžné hodnocení důkazů pro konečné rozhodnutí zpravidla bezpředmětné, neboť k hodnocení důkazů je možno přistoupit až po skončení dokazování, tedy poté, co soud provedl všechny důkazy, které podle něj mohly přispět k objasnění skutkového stavu. Restriktivním přístupem navíc nebude zasaženo ani do požadavku na předvídatelnost rozhodnutí, neboť tento se vztahuje pouze na situace, kdy některá strana opomněla některou právní nebo skutkovou okolnost, která je pro rozhodnutí ve věci rozhodná – v takovém případě by na toto opomenutí měla být soudem upozorněna⁴¹. Jakkoliv je tedy průběžné informování soudu o tom, zda důkaz určité skutečnosti byl podán a tato skutečnost byla prokázána, před vydáním rozhodnutí nežádoucí, je nutné mít na zřeteli i praktické otázky průběhu dokazování, které musí být vždy vedeno i s ohledem na průběžné (avšak stále pouze předběžné) hodnocení dosud provedených důkazů ze strany soudu, jehož úkolem je, aby dokazování nebylo rozvláčné a bezbřehé a aby vedlo k objasnění skutkového stavu, který je z hlediska jím uvažované právní normy (či právních norem) rozhodný.

Jde zejména o otázku rozsahu dokazování, tedy zda soud připustí provedení dalšího důkazu k určité skutečnosti, ke které již dokazování bylo prováděno. Stane-li se tak, mělo by to být za předpokladu řádného a efektivního vedení řízení ze strany soudu signálem, že tato skutečnost dosud nebyla prokázána. Jde však i o další nejrůznější aspekty průběhu a rozsahu dokazování, neboť bude vždy záležet na konkrétních okolnostech projednávané věci, zda prokázání či neprokázání určité skutečnosti vyvolá potřebu dalšího dokazování jiné skutečnosti či důležité okolnosti. Mám však za to, že není žádoucí (a pro předvídatelnost konečného rozhodnutí ani nezbytné), aby soud stranám v průběhu řízení sděloval, zda určitý důkaz, který navrhovala jedna ze stran, byl podán. K tomu má sloužit odůvodnění jeho rozhodnutí. Je nicméně třeba, aby soud průběžně vyhodnocoval průběh dokazování a podle těchto průběžných úvah rozhodoval o jeho další podobě.

V případě nezdařeného důkazu je tedy situace odlišná od případu, kdy strana vůbec nereaгуje na vývoj konkrétního břemena vedení důkazu. Ve druhém případě by soud měl stranu upozornit, že podle „kyvadla“ je v dané chvíli na ní, aby na vývoj důkazního řízení reagovala. Pokud tak ovšem strana učinila, avšak důkaz nebyl podán (např. v případě nevěrohodného svědka), není již důvod na tento závěr v průběhu řízení upozorňovat.

3.5 Oprava vad přednesů stran ve věcném záměru civilního řádu soudního

Role soudu v oblasti přednesů stran je pojednána i ve věcném záměru civilního řádu soudního, a to konkrétně v bodě 223, který nese název „Materiální vedení řízení“. Soudu je uloženo, aby *vedl strany dotazováním a potřebnými upozorněními k tomu, aby učinily veškeré skutkové přednesy potřebné pro rozhodnutí věci, aby již učiněná neúplná skutková tvrzení doplnily, aby navrhly důkazní prostředky potřebné k prokázání svých tvrzení nebo aby důkazní návrhy doplnily a aby vůbec poskytl veškerá vysvětlení nutná k tomu, aby skutkový základ věci byl pravdivě zjištěn*.

⁴¹ K předvídatelnosti rozhodnutí srov. např. MAZEL, F. Materiální vedení řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. In: LAVICKÝ, P., DOBROVOLNÁ, E., VALDHANS, J. *Dny práva 2018, Reforma civilního procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 94–111.

Je patrné, že dotazovací a upozornovací povinnost soudu, tak jak je koncipována ve věcném záměru civilního řádu soudního, odpovídá podstatě dotazovací povinnosti soudu ve švýcarském civilním procesu zakotvené v čl. 56 švýcarského ZPO (podle kterého soud, je-li přednes stran nejasný, rozporný, neurčitý nebo zjevně neúplný, poskytne stranám pomocí odpovídajících otázek příležitost k vysvětlení a k doplnění).

Je však nutné upozornit, že věcný záměr nerozlišuje intenzitu případných nedostatků těchto přednesů, tak jako to činí např. švýcarský ZPO, který v čl. 56 rozeznává mezi přednesy nejasnými, rozpornými a neurčitými (*unklar, widersprüchlich, unbestimmt*) a přednesy zjevně neúplnými (*offensichtlich unvollständig*). V případě první skupiny, která zahrnuje vady týkající se substancování přednesů, doktrína i praxe dovozují podstatně širší možnosti soudu při snaze o jejich nápravu, v případě druhé skupiny, která se týká přednesů *zjevně* neúplných, je naopak prosazován přístup restriktivní a zdrženlivý (což ostatně vyplývá i z vymezení těchto vad jako zjevných – nemůže se tedy jednat o situace prosté absence skutkových tvrzení nebo důkazních návrhů).

Rozlišování mezi úplností a určitostí přednesů však není samoučelné a má význam především z důvodu rozdílného oprávnění soudu vést strany k nápravě toho kterého nedostatku, které souvisí s uplatněním zásady projednací a které by bylo možné zjednodušeně vyjádřit tak, že soud není oprávněn pátrat po nových skutkových okolnostech, které strany netvrdily, u již uplatněných skutkových tvrzení a navržených důkazů je však oprávněn požadovat jejich konkretizaci a upřesnění s ohledem na vývoj v projednávání věci (substancování).

Stanovení míry ingerence soudu do přednesů stran je otázkou po tom, do jaké míry je na místě modifikovat zásadu projednací, jejíž ryzí podobu v žádné z okolních právních úprav nenalezneme. Švýcarský zákonodárce zásadu projednací modifikuje (omezuje) tak, že rozšiřuje působení soudu především na případy, kdy strany již určité přednesy učinily (tvrdily skutečnosti a označily k nim důkazy), nicméně neučinily tak dostatečně kvalifikovaně (nedostatečně tyto návrhy substancovaly). V případě prosté absence těchto přednesů je naopak spíše zdrženlivější a aktivitu vyžaduje od stran sporu. Oproti tomu je v tuzemsku navrhován v zásadě rovnocenný přístup soudu jak v oblasti substancování přednesů (vycházíme-li z toho, že pod *doplněním přednesů* lze rozumět i jejich doplnění z hlediska určitosti), tak i v oblasti jejich samotné existence.

Podle mého názoru však modifikované zásadě projednací lépe odpovídá švýcarské pojetí, které v oblasti přednesů stran přistupuje k roli soudu spíše zdrženlivěji a diferencuje mezi jednotlivými vadami, kterými mohou být tyto stíženy.

Závěrečné shrnutí

Článek popisuje roli soudu v občanském soudním řízení sporném při nápravě vad přednesů stran (písemných i ústních), tedy jak skutkových tvrzení, tak důkazních návrhů. Dospěl jsem k závěru, že zásada projednací, která se, byť v modifikované podobě, v moderním civilním procesu uplatňuje, neumožňuje soudu neomezeně do těchto přednesů zasahovat a působit na strany, aby nad rámec nezbytně nutný pro rozhodnutí ve věci doplňovaly chybějící

skutková tvrzení a důkazní návrhy, neboť by tím nahrazoval činnost, která přísluší především stranám. Je však nutné rozlišovat mezi prostou absencí (kvantitativními vadami) těchto přednesů, u které by měl soud zůstat spíše zdrženlivým a být aktivní pouze v případech jejich zjevného opomenutí bránícího rozhodnutí ve věci, a jinými kvalitativními vadami (zejména neurčitostí – nedostatečným substancováním) již učiněných přednesů. Ve druhém případě je naopak role soudu posílena a nezbytná soudní aktivita směřující k náležitému upřesnění již učiněných přednesů nemá za následek nepřiměřené vychýlení zásady projednací ve prospěch zásady vyšetřovací, neboť skutkové přednesy a důkazní návrhy již byly, byť v nedokonalé podobě, uplatněny a vymezeny. Rozlišování uvedených dvou kategorií vad (zjednodušeně neúplnost a neurčitost) je proto nezbytné a bylo by žádoucí věnovat roli soudu při jejich odstraňování patřičnou pozornost při rekonstrukci civilního sporného procesu, přičemž je možné nalézt inspiraci např. ve švýcarském civilním procesu.